

*M*indig csodáltam az artistákat. Lenyűgözött az a könnyedség, amellyel a fizika törvényeit meghazdoltva mutattak be elképesztő figurákat. De mint minden dolognak az emberek világában, így ennek is megvan a megfelelője az állatok között. A mostani írás a madarak akrobatájával, a csuszkával ismerteti meg a kedves olvasót.

Csuszka, az akrobata

De miért is mondom ezt, hiszen szinte az összes apró termetű madár ügyesen mozog a természetben. Cinegék lógnak a vékony ágakon, nádi-poszáták fogózkodnak a törékeny nádszálakon, harkályok kapaszkodnak a meredek fák oldalán. De az összes

madár közül kitűnik egy, amely utánozhatatlan ezen a téren. Csak a csuszka képes rá, hogy fejjel lefelé közlekedjen a fákon, a függőleges fatörzseken fentről lefelé. És mindezt olyan gyorsan és játszi könnyedséggel teszi, hogy bármely artista megirigyelhetné.

A csuszka (*Sitta europaea*) elterjedt madár. Gyakorlatilag egész Európában és Ázsiában megtalálható, sőt még Észak-Afrikában is él. Tipikus erdőlakó madár. Sík-, domb- és hegyvidéken is megtalálja életfeltételeit, ahol inkább a lombos erdőket részesíti előnyben. De

*„Mint a hímszarvas, kit vadász sérte nyíllal,
Fut sötét erdőbe sajtó fájdalommal,
Fut hideg forrásnak enyhítő vizére,
És ezerjófűvet tépni a sebére”*

– írja Arany János a Toldiban. A növényeket bemutató sorozatunk mostani szereplője a nagy író által is megnevezett ezerjófű, amit manapság nagyzezerjófű néven ismer a botanika. A rutafélék családjába tartozó virág sok érdekességet kínál, ismerjük meg hát közelebbről.

Nagyzezerjófű

Dictamnus albus, szól a tudományos elnevezés. Tudományos és nem latin, mert a tudományos nevezéktan görög eredetű szavakat is használ. Példa erre mostani alanyunk is, melynek neve a Kréta szigetén található Dikté-hegy nevéből ered. A görög mitológia szerint a hegy barlangjában nevelkedett Zeusz. Hogy ennek mi köze is van valójában a nagyzezerjófűhöz, azt nem tudom. De létezik egy érdekes történet, mely bizto-

san ehhez a növényhez kapcsolódik. A hozzáértők szerint, a bibliai égő csipkebokor valójában a nagyzezerjófű lehetett. A történet szerint a magától felgyulladó bokor lángolt, de maga a növény nem égett el. Ezt a jelenséget a nagyzezerjófű egy tulajdonsága magyarázhatja. A levelei illóolaj tartalmúak. Meleg időben ezek párolognak, és meggyújtva lángolnak is. A gyorsan ellobbanó láng látványos, de maga a növény nem károsodik.

sokszor felbukkan nagyobb, öreg fákkal tarkított, városi parkokban is. A csuszkát nem nehéz észrevenni. Egyrészt jellegzetes mozgása elárulja, másrészt már kora tavasztól hallható füttyögésével, kiáltásával hívja fel magára a figyelmet. A télen is a területükön maradó csuszkapárok már márciusban megszólalnak. A tavaszi erdő hangulatához szinte hozzátartozik ez a vidám, trillákkal tarkított hang. Odúlakó madár, de azt nem maga vájja. Harkályok elhagyott odúját foglalja el, amit a saját méretére alakít. A testméreténél nagyobb odúnyílást ugyanis sározással leszűkíti a megfelelő méretre. Ez az ösztön annyira belevésődött, hogy a csuszka, még ha a bejárónyílást nem is kell körbetapasztania, akkor is bekeni sárral az odú felső falát. Az általa elfoglalt fészekodú erről biztosan felismerhető. Ezzel a technikával a legnagyobb konkurensét, a seregélyt szorítja ki az alkalmas költőhelyekről. A méretre szabott odúban a pár fészket épít. Itt

jön a következő csuszka jellegzetesség. Az odúban rejlő fészkek szinte kizárólag fakéregből és háncsból készül. Ebbe rakja le a tojó 6-9 tojásból álló fészkealját. A kotlás csak az utolsó tojás lerakása után kezdődik meg. A fiókák kicsit több mint két hét után kelnek ki a tojásból, és további három hét után hagyják el az odút. A szülők rengeteg rovarot hordanak a fiókanevelés alatt. Gyakorlatilag minden, ami elbújik a kéregpedésekben vagy megtalálható a lombkoronában, ilyenkor étlapra kerül. A család a fiókák kirepülése után még egy ideig együtt marad. Mókás lát-

vány ilyenkor, ahogy a fiatalok egymás után „csúsznak” le a fatörzseken. De mivel a csuszka erősen revírtartó madár, a fiataloknak előbb-utóbb menniük kell, akik aztán rövid kóborlás után saját territóriumot foglalnak. A tavasztól őszi tartó időszakban főként rovarrevő csuszka télen rákényszerül a bogyó- és magfogyasztásra is. Gyakran csatlakozik ebben az időszakban a területükön áthaladó cinegecsapatokhoz, illetve a tél előrehaladtával a madáretetőken is megjelenik. Ilyenkor felerősödik gyűjtögető hajlama is. Az etetőről elhordott napraforgószemeket elrejt, táplálékraktárakat képez, amelyekről aztán gyakran megfeledkezik.

A csuszka Magyarországon védett madár. Eszmei értéke 10.000 Ft. A hazai mintegy 100.000-200.000 páros állománya stabil. Speciális táplálkozásmódja miatt rendkívül nagy hasznot hajt, hiszen a fák károsítóinak nagy ellensége. Cserébe csupán arra van szüksége, hogy az erdőben legyenek öreg fák, melyek alkalmasak az odúkészítésre. Viszont mesterséges fészekodúval fiatal erdőben is megtelepíthető. Érdekes tehát a kirándulás során odafigyelni rá. Előbb-utóbb biztosan feltűnik, vidám perceket szerezve az érdeklődő megfigyelőknek.

Senkit nem bátorítanék, hogy kipróbálja, de botanikusok korábban igazolták ezt a jelenséget. Szóval, a görög mitológiához és bibliai történetekhez is kapcsolódik ez a növény, melyet a valóságban is megnézhet bárki.

A Közép- és Dél-Európában, illetve Kis-Ázsiában előforduló virág Magyarországon a meleg, déli kitétségu oldalakat kedveli. Főleg a középhegységi száraz tölgyeseket, nyílt sziklagyepeket követi. Az évelő növény 50-100 cm-re is megnőhet. Páratlanul szárnyalt levelei a kőrésre emlékeztetnek. Innen származik egyik népi elnevezése, a kőrislevelű ezerjófű. A levélben található hatóanyag miatt pedig gyógynövényként is használták, innen ered másik népi elnevezése, az erősfű. A levelek fénye-

sek és jellegzetesen, pontozottan áttetszőek. Virágát májusban-júniusban hozza. A gyönyörű virágzat a hajtás csúcán fürtöt képez. A növény szára, virágbimbója és termése is egyaránt bordó mirigyektől tarkított. A virág és majd a termés is sűrű mirigyszőrökkel borított, melynek érintése komoly bőrkiütést okozhat. Nem érdemes tehát tapogatni, sokkal inkább szagolgatni, mert a virágzat kellemes citrusillatot áraszt. A szép, rózsaszín virágokból aztán ötágú toktermés fejlődik. Az elszáradó növény sokáig megtartja kóróját, erről felismerhető a nyugalmi időszakban is.

A nagyzezerjófű hazánkban védett növény. Eszmei értéke 5000 Ft. Allergiás reakciókat kiváltó tulajdonságai miatt nem is érdemes piszkálni. Élvezzük inkább látványát és illatát a természetes élőhelyein.

KÉP ÉS SZÖVEG: VÖLGYI SÁNDOR

WWW.VOLGYISANDOR.EXTRA.HU

